

Sökande utan slut

Ola Lundin

Ola Lundin följer i spåren av både Gerdt Wretmark och Colin Murray Parkes när han ger sin fallbeskrivning av det frustrerade sökandet efter den som dött.

Han är leg läkare och specialist i allmän psykiatri och privatpraktiserande i Uppsala.

Colin Murray Parkes har i sin forskning kring sorgreaktioner kommit att intressera sig för en viktig fas i sorgprocessen som, han kallar "Seeking and finding a lost objekt". Sorg är en reaktion på förlust av ett objekt som varit älskat och en viktig fas i sorgarbetet är ett sökande efter den förlorade. M P hänvisar till Bowlby som uppfattade driften att återfinna den förlorade (ofta kopplad med vrede vid återfinnande) som en huvudsaklig reaktion vid förlust, något som han funnit vid studier av både människa och djur. Beteenden som utvecklas för att säkerställa den försvunnes överlevnad. Rop efter den försvunne och sökande som syftar till återföreande och vrede som syftar till att förhindra att separationen återupprepas.

För några år sedan tog en 70 årig änka (som jag kallar Klara) kontakt med mig för att få hjälp med sömnproblem som tilltagit i samband med att ettårsdagen av hennes makes död närmade sig. Under det gångna året hade Klara haft återkommande samtal med psykiatriker på sjukhuset, hon hade gått i en sorggrupp som kyrkan anordnat för änkor och hon hade den senaste tiden haft samtal med psykolog en till två gånger per vecka. Hon hade även kontakt med ett flertal läkare för olika psykosomatiska besvär. Flera vänner f d arbetskamrater och släktingar försökte också hjälpa henne i hennes förtvivlan, men trots alla dessa kontakter förblev hon

Sorg är en reaktion på förlust av ett objekt som varit älskat och en viktig fas i sorgarbetet är ett sökande efter den förlorade

otröstlig i sin sorg. Hon kunde inte acceptera att Anders var död.

Vi träffades regelbundet för samtal. Klara hade svår ångest, djup förtvivlan och var mycket nedstämd. Hon grät dagligen, ofta i timmar, ibland hela dagar i sträck. Vid måltiderna tände hon alltid ett ljus på bordet för att känna att han var med när hon åt. När hon blev riktigt förtvivlad brukade hon sätta sig i hans stol. Då kändes det som att hon satt i hans knä och för en stund kunde hon då känna lugn.

Det som var mest påtagligt hos henne under våra samtal var en mycket uttalad regression. Hon ropade efter sin Anders likt en liten flicka som ropar efter sin pappa.

Efter en tids regelbundna samtal kunde Klara berätta om sin olyckliga barndom och hur hon blev föräldralös vid 11 års ålder.

Klara var uppvuxen på landet i ett mindre samhälle. Hon var yngst i en större barnaskara och hon minns att föräldrarna höll henne mycket kär. Bägge föräldrarna hade TBC och när Klara var 7 år gammal dog modern. Hennes enda minnesbild av mamman var hur hon brukade få sitta i hennes knä när hon sjöng för henne.

Ett par år efter moderns död blev fadern allt sjukare och Klara som var ensam kvar av barnen i hemmet fick flytta till ett förmöget barnlöst par hos vilken familjen tidigare varit statare. På grund av smittoriskerna fick hon inte träffa sin pappa utan han brukade komma till huset där hon bodde och stanna utanför fönstret. Där stod de och såg på varandra tysta. Fönstret fick inte öppnas för fosterföräldrarna.

Under en period då pappan var på sanatorium brukade Klara gå ut på kvällarna till landsvägen och stå och längta efter honom. Hon fick inte heller vara med de andra barnen i byn utan släpptes ut först på kvällarna när de gått hem. Pappan dog efter ett år. Den sista tiden låg han på pensionärshemmet i byn. När han var död fick inte Klara vara kvar längre hos fosterföräldrarna utan skickades runt bland olika familjer inom och utom släkten då ingen ville ha henne hos sig någon längre tid. Rätt snart måste hon börja arbeta som hembiträde.

Ett par år senare fick hon arbete på samma pensionsnärshem där fadern hade dött. Hon fick bo med en äldre kvinna i det rum som fadern hade varit i och fick till och med sova i samma säng som han hade legat i när han dog. Hon mindes tydligt vilken tröst hon kände över att få sova i pappas dödsbädd.

När Klara var omkring 20 år fick hon arbete på lungkliniken i närmaste stad. Där kom hon att träffa sin blivande man (som jag kallar för Anders) som var svårt sjuk i TBC. De gifte sig några år senare när Anders blivit frisk. I Anders fann Klara en man som kanske i första hand kom att vara som en far för henne. Han var betydligt äldre och dessutom storväxt och trygg. Han kom att bli hennes enda riktiga trygghet och stöd i livet. Till sin läggning var hon annars ängslig, orolig och spröd men genom maken fick hon styrka nog att leva vidare trots många svårigheter. Paret blev barnlöst.

När Anders efter nästan 50 års äktenskap fick cancer greps Klara av en allt svårare ångest, ju mer hans sjukdom framskred. Till slut orkade hon inte med längre och var tvungen att bli inlagd på den psykiatriska kliniken. Efter en månad blev hon tillfälligt bättre och kunde vara hemma en tid men orkade sedan inte längre utan blev inlagd ytterligare ett par månader. När hon kom hem blev Anders sämre och efter en vecka dog han. Klara var hos honom när han dog på sjukhuset. Hon blev chockad och kunde först inte fatta att han var död men när det i samma stund stod klart för henne att han verkligen var det så kände hon sig fullständigt ensam och övergiven "som en liten flicka ensam i hela världen".

Efter dödsfallet gick det "något så när bra", och tillsammans med svägerskan ordnades det med alla praktiska göranden. Sedan kom ångesten och förtvivlan i vågor och under de två sista månaderna innan hon sökte upp mig hade hon blivit allt djupare nedstämd.

En vecka efter att Klara hade berättat om faderns död kulminerade hennes ångest i en intensiv dödslängtan. Hon ville förena sig med både maken och fadern och

Sorgen efter fadern blev aldrig bearbetad utan växte sedan fram med full kraft när maken dog

kort därefter fick hon hjärtinfarkt. Hon överlevde infarkten trots sin uttalade dödsönskan men hon ville inte lämna sjukhuset när hon blivit bättre. När personalen förberedde henna för fortsatt vård på ett konvalescenthem reagerade hon negativt. Avdelningen som hon låg på var nämligen belägen våningen under den avdelning som Anders hade legat på när han dog halvtannat år tidigare och hon kände sig mera nära honom där.

Jag hade fortsatt regelbunden kontakt med Klara under ytterligare några år men utan att kunna hjälpa henne till en adekvat bearbetning av sorgen. Hon kunde aldrig acceptera att pappan och maken var döda. Hon sökte hela tiden efter dem, i mig och i andra människor som hon mötte. Under de kommande åren var situationen i stort sett oförändrad. Hon kom aldrig in i en reparationsfas, hon förmådde inte blicka framåt utan var fast i ett förnekande och sitt fortsatta sökande. Socialt inträdde en försämring. Klara blev alltmer isolerad. Människorna i hennes omgivning orkade inte med hennes otröstliga gråt och en alltmer ömsesidig besvikelse och irritation utvecklades mellan henne och hennes närstående.

Klara hade sökt sin förlorade far, först på pensionsnärshemmet där hon arbetade och hon kom till och med att sova i hans dödsbädd. När hon sedan blev äldre fortsatte hennes sökande efter fadern och hon fick arbete på lungkliniken där hon träffade sin blivande man som var betydligt äldre än hon och lik fadern svårt lungsjuk i TBC. När han blev frisk gifte de sig, men sorgen efter fadern blev aldrig bearbetad utan växte sedan fram med full kraft när maken dog.

REFERENS

Parkers, Colin Murray: "Seeking" and "finding" a lost object: Evidence from recent studies of the reaction to bereavement, Soc Sci Med 1970, vol 4:187-201, Pergamon Press.